

## HØRINGSSVAR NOU 2002:7 ET FORBEDRET PENSJONSSYSTEM

Det har gått mer enn ti år siden pensjonsreformen i 2011. Pensjonsutvalget fikk i oppgave å vurdere både den økonomiske og sosiale bærekraften etter pensjonsreformen. Var det behov for reformen, ser reformen ut til å virke etter hensikten og er det behov for justeringer?

Skolenes landsforbund er glad for at utvalget ser behovet for å styrke den sosiale bærekraften i folketrygden, og at det er lagt frem forslag som vil bedre både minstestytelsen og alderspensjonen for uføre.

### **Bekymring for konsekvensen av økte aldersgrenser**

«Utvalget foreslår at aldersgrensene i pensjonssystemet økes gradvis fra og med 1964-kullet...» Skolenes landsforbund ser at forslaget er et resultat av den konsekvensen avgang ved 62 år etter hvert vil gi – nemlig lave pensjoner – og at dette vil forhindres med et regelverk tilsvarende det utvalget foreslår. I seg selv er altså dette positivt, da det vil forebygge svært lave pensjonsnivåer. Skolenes landsforbund er imidlertid bekymret for noen av konsekvensene som kan oppstå ved å øke pensjonsgrensen for fremtidige pensjonister.

Forbundet forstår viktigheten av et bærekraftig pensjonssystem som har legitimitet og tillit blant befolkningen, men vi mener det er viktig å stille spørsmålet om det vil være jobber til alle som må jobbe lengre?

I takt med samfunnsendringene etterspør mange bransjer ny og fersk kompetanse, og blant våre medlemmer er dette viktig for å kunne klare å utdanne fremtidige elever og studenter med den etterspurte oppdatert kompetansen. Norge som nasjon er et høykostland, og et av våre fremste fortrinn er at vi har høyt utdannede fagarbeidere med ny teknologisk kunnskap og kompetanse. Det er imidlertid udiskutabelt at de kognitive evnene svekkes med alderen, og at det derfor blir stadig vanskeligere å tilegne seg den kompetansen som arbeidsgivere forventer – og i stadig større grad - av sine arbeidstakere. Dette blir en vanskelig oppgave å løse for å unngå et A- og B-lag i fremtidens arbeidsliv, som et resultat av at noen vil evner å tilegne seg ny kompetanse og andre ikke.

Et annet viktig spørsmål er om det er riktig å beholde eldre arbeidstakere i jobb, mens yngre arbeidstakere blir stående utenfor arbeidslivet ved lavkonjunkturer?

Hovedproblemet – slik Skolenes landsforbund ser det - er imidlertid at ikke alle vil ha mulighet til å stå lenger i arbeidslivet. Hva skal eldre arbeidstakere leve av hvis de ikke klarer å stå i jobb til de er godt over 70 år? Selv om mange arbeidstakere i fremtiden nok vil starte sin arbeidskarriere på et senere tidspunkt i livet enn hva tilfellet er i dag, så er det mange fagarbeidere som vil starte opp i 18-årsalderen. De vil da måtte ha karrierer som strekker seg til godt over 50 år. Dette er grupper som vanligvis har fysisk krevende jobber, og det er et fåtall som vil klare å stå løpet helt ut. Dette vil da medføre lavere pensjon. Med andre ord, det vil ikke være arbeiderklassen som tjener på å øke lengden på arbeidslivet ved å stå lengre i jobb. Vil vi da oppleve økte forskjeller?

Skolenes landsforbund erfarer at mange kommuner og fylkeskommuner avvikler flere av sine seniorordninger. Trykket på endringer i fag, reformen og undervisningsmetoder er konstant høyt, og mange lærere vil ha store utfordringer med å klare og stå i klasserommet til de er 75 år.

I lys av det overnevnte mener Skolenes landsforbund at en eventuell innføring av en normert pensjoneringsalder må ta hensyn til de som ikke kan kompensere ved å jobbe lenger. Ettersom pensjonsutvalget konkluderer med at det er betydelige mangler knyttet til sosial bærekraft, og at det foreligger et særskilt behov for å adressere problemene med arbeidsfolk som er slitne (men som ikke uføre) og har et særskilt behov for tidlig avgang, savner vi derfor et forslag til løsning for «sliterne».

Det er viktig å være klar over at mulighetsrommet for å kunne stå lenger i arbeid avhenger av type arbeid, helsesituasjonen til arbeidstaker og arbeidsmarked. Skolenes landsforbund har forståelse for at det er utfordrende å finne en løsning for «sliterne», men mener – på lik linje som blant annet LO – at det er problematisk å kun henvise de som ikke kan stå løpet ut til andre ordninger, som for eksempel uføretrygd. Det å «tvinge» arbeidstakere over til andre ytelser som ikke ivaretar den enkeltes verdighet i slutten av sin arbeidskarriere, og som også kan påvirke den enkeltes pensjonsutbetaling negativt, er ingen god løsning.

Det beste for alle er at flest mulig kan kompensere ved å jobbe lengre, men alle vil ikke klare det. I tillegg vil det kreve en helt annen og mer aktiv inkludering av senioren i arbeidslivet, som opplever at det er vanskelig å søke nye jobber hvis en mister sitt arbeid sent i karrieren.



## Hindre økte forskjeller gjennom regulering av minsteytelsene

Utvalget har vurdert både nivået på minsteytelsene i dag og reguleringen av minsteytelsene framover.

*«Utvalget mener prinsipielt at minsteytelsene ved den normerte pensjoneringsalderen bør reguleres i takt med velstandsutviklingen i samfunnet og foreslår derfor at minsteytelsene skal reguleres med lønnsveksten. For et gitt nivå på minsteytelsene, vil dette sikre at de opprettholder sin verdi sammenliknet med en gjennomsnittslønn over tid.»*

Skolenes landsforbund støtter prinsippet om at minsteytelsene skal reguleres i takt med velstandsutviklingen.

*«Utvalgets flertall tilrår også at alle løpende pensjoner reguleres på samme måte, altså med gjennomsnittet av pris- og lønnsveksten.»*

Flertallet foreslår såkalte årskullspesifikke minsteytelser. Alle som har tatt ut pensjon foreslås å få regulert pensjonen med gjennomsnittet av pris- og lønnsveksten, selv om pensjonen da kan bli lavere enn minsteytelsen til nye pensjonister. Minstenivåene blir i så fall årskullspesifikke, altså får hvert årskull sine minstenivåer. Utvalgets forslag innebærer med andre ord at eldre minstepensjonister kan få ytelse på lavere nivåer enn nye minstepensjonister. I tillegg vil de som har opptjent noe over minstepensjonsnivået - når de tar ut pensjonen sin - også over tid kunne ende opp på nivåer under nye minstepensjonister. Skolenes landsforbund synes det er problematisk at nivået på minstepensjonen skal være avhengig av når man er født. Dette skaper forskjeller og oppleves urimelig for de som rammes hardest.

Det er også problematisk at den enkelte pensjonist vil få underregulert pensjonen utover i pensjonisttilværelsen. Prosentvise tillegg vil alltid gi mer til de med høyest inntekt, derfor vil gapet mellom minstepensjonister og lønnstakere øke. Det er også viktig at minstepensjonistene er trygge på at de har rett til å ta ut pensjon når de blir 67 år.



*«Utvalget tilrår ikke en generell økning av minsteytelsene i pensjonssystemet. Dette må ses i sammenheng med at minsteytelsene ved den normerte pensjoneringsalderen skal reguleres med lønnsveksten. En sterk økning i minstenivåene vil redusere uttellingen i form av økt pensjon ved å være i arbeid og dermed svekke arbeidsinsentivene. Minstesikringen blir bedre, men standardsikringen svekkes. Økte minstenivåer vil også medføre at færre vil oppfylle kravet for å kunne ta ut alderspensjon før den normerte pensjoneringsalderen og dermed begrense muligheten til fleksibelt uttak for de som av ulike årsaker ønsker å ta ut alderspensjonen tidlig.»*

Skolenes landsforbund støtter utvalget vurdering, men ønsker å påpeke viktigheten av at minstenivåene ikke må ligge under fattigdomsgrensen. Dette for å forebygge fattigdom og økte forskjeller når man blir eldre.

*«Husholdninger med to personer har stordriftsfordeler ved at de kan dele på mange utgifter som enslige må dekke alene. Utvalget mener derfor at enslige pensjonister bør ha en høyere minsteytelse enn hver person i et par. Det bør vurderes å øke forskjellen mellom garantipensjonen for enslige og for gifte/samboende.»*

Skolenes landsforbund støtter dette. Utvalget dokumenterer at 80 % av de aleneboende minstepensjonistene lever med en samlet inntekt under fattigdomsgrensen. Dette er ikke sosialt bærekraftig. Disse minstepensjonistene må løftes til et nivå som forebygger fattigdom og utenforskap i alderdommen.

### **Sikre en rimelig utvikling i uføres alderspensjon**

Uføre får i dag opptjening av alderspensjon i ny opptjeningsmodell til 62 år og går over fra uføretrygd til alderspensjon ved 67 år. Et samlet utvalg fastslår at

*«Levealdersjusteringen vil, med dagens regler, etter hvert gi for lave pensjonsnivåer for uføre. Utvalget mener at reglene for alderspensjon til uføre må endres slik at uføre i framtiden sikres en bedre alderspensjon.»*

Skolenes landsforbund støtter denne vurderingen.



*«Utvalgets flertall, alle unntatt Fuglevaag og Søviknes, mener at prinsippet bør være at uføres gjennomsnittlige pensjonsnivå stabiliseres i forhold til sammenliknbare arbeidsføres gjennomsnittlige pensjonsnivå... Utvalgets mindretall, Fuglevaag og Søviknes, finner det riktig at personer som av helsemessige årsaker ikke kan kompensere for levealdersjusteringen, får om lag like høy alderspensjon som yrkesaktive som går av ved den normerte pensjoneringsalderen. Dette medfører at de må tjene opp alderspensjon fram til de er 67 år/normert pensjoneringsalder, og at overgangen fra uførepensjon til alderspensjon følger økningen i den normerte pensjoneringsalderen. Forslaget gjør at uføre vil skjermes fullt for virkningen av levealdersjustering.»*

Skolenes landsforbund støtter utvalgets mindretall. Det er et mål blant politikere og samfunnets ulike parter at man skal stå lenger i arbeid for å kompensere for økt levealder. Uføre er imidlertid fratatt valgmuligheten da de - av helsemessige årsaker - ikke har mulighet til å stå lenger i jobb. Denne gruppen må derfor skjermes helt for konsekvensen av levealdersjusteringen.

Skolenes landsforbund ser at full skjerming kan medføre høyere alderspensjon for de tidligere uføre enn for de fleste arbeidstakere. På den annen side har altså de uføre ikke noe valg, og et minstekrav er at de må komme like godt ut som arbeidsføre. Uavhengig av hvilken løsning som velges, så må ordningen evalueres regelmessig, og hyppigere enn hvert tiende år.

Avslutningsvis ønsker Skolenes landsforbund å trekke frem viktigheten av et pensjonssystem som ikke medfører at enkelte havner i «uførefella». Dette betyr at mellomfinansiering av uføretrygd må regnes som inntekt ved senere utregning av trygd fra NAV.

## **Oppsummering**

Skolenes landsforbund er bekymret for at pensjonsreformen har medført at ulikhetene i pensjon vil vokse. Muligheten til lange yrkeskarrierer varierer med yrkesløp, den enkeltes helse og ikke minst situasjonen i arbeidsmarkedet. Dermed kommer den sosiale bærekraften under press. Vi ser at pensjonsnivået vil nedjusteres med økende levealder i befolkningen om folk ikke utsetter avgangsalderen betydelig. Særlig de som ikke kan forlenge yrkesløpet har dermed utsikt til å få en pensjonsdekning som ikke kan forsvares i vårt solidariske samfunn. En sliterordning må derfor utredes og innføres i Folketrygden, slik at flere kan kvalifisere til å gå av tidligere dersom de har behov for dette. Alternativet kan imidlertid bli at flere ender opp som uføre.



## Skolenes landsforbund

Skuvllaid riikkalihttu | Skoleforbundet i LO

Skolenes landsforbund støtter prinsippet om at minsteytelsene skal reguleres i takt med velstandsutviklingen, men presiserer viktigheten av å sikre at ingen har en pensjon som ligger under fattigdomsgrensen. Ordningene må derfor ha en innretning som sikrer et minstenivå, for å hindre økte forskjeller og fattigdom i pensjonsalderen.

Skolenes landsforbund er opptatt av at uføre ikke skal komme dårligere ut enn arbeidsføre. Denne gruppen må derfor skjermes fra levealdersjusteringen.

---

Mette Johansen Walker  
Forbundsleder

---

Jeanine Norstad  
Forbundssekretær

### SKOLENES LANDSFORBUND

Postadresse: Torggata 12, 0181 Oslo

Besøksadresse: Torggata 12 [Folkets hus, hovedinngang]

Telefon +47 99 35 60 60 Org.nr 970533362

E-post [skolenes@skolenes.no](mailto:skolenes@skolenes.no)  @SLforbund

[skoleneslandsforbund.no](http://skoleneslandsforbund.no)